

KARL-ERIK STENBERG OCH HENRIK WIRZENIUS:

NÅGRA ANTECKNINGAR OM POSTGÅNGEN MELLAN SVERIGE OCH FINLAND UNDER KRIM- KRIGETS DAGAR

Den främsta orsaken till Krimkriget, eller det Orientaliska kriget som det också kallas, var att Turkiet avvisade Rysslands fordran på protektorat över grekiska kyrkan i Turkiet. Den ryske kejsaren Nikolaj I beslöt då besätta Donaufurstendömena Serbien och Bulgarien i juli 1853, varefter Turkiet förklarade krig i oktober samma år.

Den turkiska flottan tillintetgjordes med lätthet av ryssarna i november 1853. England och Frankrike, som inte ville se Rysslands territorialmakt sprida sig alltför mycket, allierade sig med Turkiet och förklarade Ryssland krig i mars 1854.

De allierades strategi var av allt att döma att binda de ryska trupperna på flera fronter. Även Östersjön och kusterna runt Finland blev sålunda frontavsnitt. Både 1854 och 1855 sändes engelska och franska flotteskadrar och trupper till Östersjön.

Avsikten med aktiviteten i Östersjön var främst att blockera all handel med Ryssland och storfurstendömet Finland genom att uppbringa alla handelsfartyg och att förstöra befästningsverk vid kusterna. Storfurstendömet var vid denna tid en del av Ryssland.

Till sjöss behövde de allierade flottenheterna inte räkna med något motstånd. Trots att i den ryska flottan ingick 33 linjeskepp, 22 fregatter och många mindre fartyg var den svag och föråldrad. Eftersom den inte kunde bjuda motstånd stannade den i skydd av Kronstadts fästning. Den ryska strategin gick ut på ett försvar från positioner på land.

Blockaden utgjorde också ett hot mot postvägen från Sverige över Åland till Finland. Att det i verkligheten inte förblev vid ett hot visade senare händelser tydligt.

DE ALLIERADES FLOTTSTYRKA ANLÄNDER

Redan tidigt på våren 1854 seglade en betydande engelsk flotta till Östersjön under ledning av amiral Charles Napier. Att uppgiften ansågs vara viktig belyses av det faktum att Napiers flaggskepp var den tidens största krigsfartyg.

Napier hade order att uppbringa *“skepp som tillhörde Rysslands kejsare eller hans undersåtar eller andra som bodde inom hans länder, territorium och besittningar”*.

Något senare anlände även en fransk flottenhet under amiral Percevals ledning. Den engelsk-franska flottstyrkans uppgift var att blockera inloppet både till Finska viken och Bottniska viken samt dessutom till övriga ryska kuster och Östersjöhamnar.

På grund av isläget fick den engelska flottstyrkan vänta en tid vid inloppet till Finska viken. I Helsingfors utbröt nästan panik, man var säker på att engelsmännen närmade sig för att förstöra staden med sin kanoneld. Både myndigheter och privatpersoner satte i gång en omfattande evakuering. Finlands Bank flyttade till St Michel, viktiga arkiv och universitetets dyrbarheter evakuerades inåt landet.

Posten fick order om att flytta till Tavastehus, en händelse som aldrig behövde verkställas. Däremot flyttades postdirektionens kassamedel och arkiv ett litet stycke inåt landet, till Tusby.

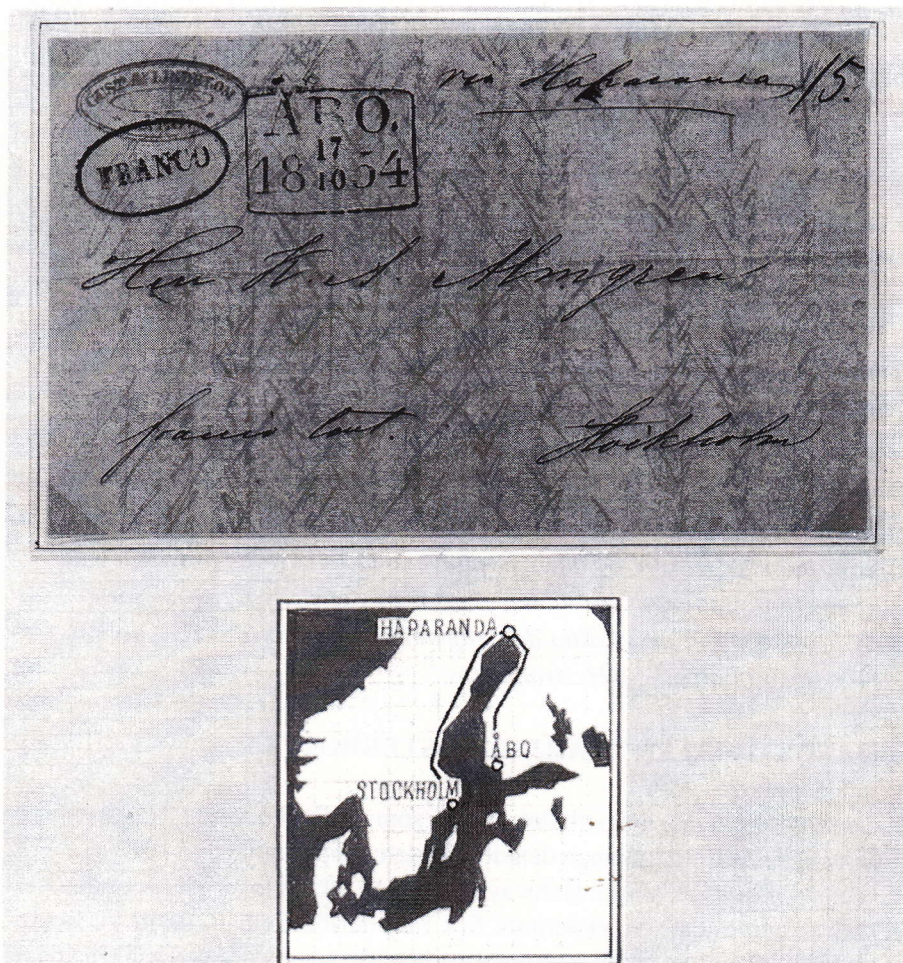
När isarna gått kunde invånarna i Helsingfors från utsiktsbergen i stadens södra delar den 8 april 1854 beskåda hur den engelska flottans fartyg närmade sig med avsikt att påbörja ett anfall mot fästningen Sveaborg. Men det blev inget anfall - den gången.

En månad senare bombarderades fästningarna utanför Hangö för första gången och även därefter förekom sammandrabbningar i trakten. I maj försökte en engelsk eskader närma sig Ekenäs och man gjorde ett landstigningsförsök i Lappvik som misslyckades.

De allierades flottstyrka patrullerade till Hays och vid kusterna och fortsatte blockaden med ett säkert grepp.

TIDSBILDER FRÅN BLOCKADTIDEN

I olika brevarkiv finns det fina tidsbilder bevarade från denna oroliga tid. I ett brev av den 2 juni 1854 till handelsmannen Abr. Kingelin i Åbo skriver J.A.Friman i Godby, Åland bl.a. så här: *“Engelsmännen operera kring våra kuster. I förrgår voro tvänne alldeles nära till fästningen (= Bomarsund) dock utom skotthåll, de pejla och känna sig före tillsvidare. Våra skarpskyttar må bra och äro stridslystna, men hvad kan denna ringa skara uträtta mot öfvermakten....”*.

Figur 1. Det här brevet tillhörde dem som fick gå den långa vägen över Haparanda till följd av den avbrutna postföringen över Ålands hav under Krimkriget 1854. Brevet har avsänts från Åbo den 17 oktober och nådde inte adressaten i Stockholm förrän drygt två veckor senare.

I ett annat brev till Kingelin, avsänt från Eckerö den 7 juni, skriver Thomas Elfsberg: "Det hit anlände Kärlet med Tunipefrö afgår nu till Handlanden Sittkoff på Skarpans för att därifrån med första lägenhet vidare befordras till Åbo. Transport kostnaderna till Skarpans jemte öfrige omkostnader härstädes uppgå till 2 Rub. 35 kop. Silver. Kommissions arfvode betalas efter godfinnande. Medlen kunna aflemnas till min Son Frithiof som bor hos Hattmakaren Wecksell i Åbo."

Tre dagar senare skrev Thomas Elfsberg igen ett brev till Kingelin, denna gång med följande innehåll: *"För några dagar sedan afsände jag till Handlanden Sittkoff på Skarpans det till Tit. adresserade kärlet, innehållande frö, med anmodan att han skulle låta detsamma afgå till Åbo tillika med de varor han ämnade afskicka, men i går återkom kärlet jemte bref ifrån Sittkoff med underrättelse, att Engelsmännen voro så nära dem att icke några farkoster kunde för närvarande derifrån afgå till Åbo. Hvad står nu att göras? Härifrån torde icke eller, åtminstone på förra delen af sommaren någon lägenhet afgå"*.

Ett brev som den ovannämnde Friman i Godby skriver till Kingelin den 16 juni avslutar han så här: *"Har Du lust att slåss med Engelsmän, så kom hit! De Gynnarna knipa fartyg häromkring ganska oförsämr..."*.

Från Amsterdam mottog Kingelin i Åbo ett brev från en handelspartner som bl.a. skriver: *"Det smärtar oss mycket, att nu herrskande kriget gör all communication våra platser emellan i merkantilt afseende till en omöjlighet. Aspecterna synas emedlertid blifva fredligare och vi skola hoppas, att fiendernes allierade flotta skall åter lemna HHs kuster på det vi ännu före sjöfartens slut måtte blifva i tillfälle, fortsätta den angenäma affärsförbindelse, som vi före krigets utbrott haft med HHs ärade Hus."*

"BRANDAMIRALEN" HÄRJAR I ÖSTERBOTTEN

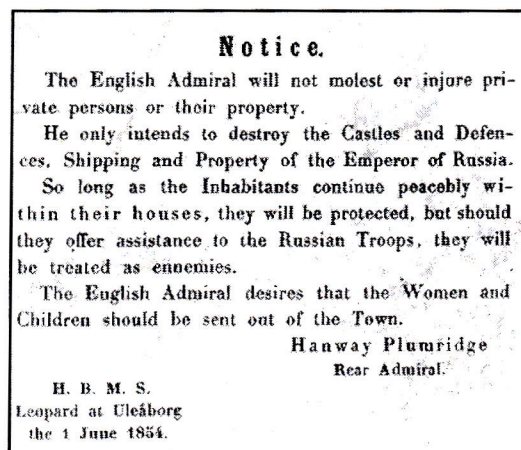
Bottniska viken hörde även till det område som skulle blockeras. Några enheter ur den engelska flottstyrkan avdelades för detta uppdrag.

Befälet fördes av amiral Hanway Plumridge, bland lokalbefolkningen kallad "Brandamiralen". Smeknamnet fick han därför att han, utom att hindra handelssjöfarten, även anföll intet ont anande städer som Brahestad och Uleåborg.

I slutet av maj 1854 brändes i dessa båda städer allt som fanns i hamnarna: fartyg, byggnader, magasin, skeppsvarv samt trävaru- och tjärförråd. Bland de uppbrända förråden fanns även varor som engelska köpmän beställt och redan betalat.

För dessa skövlingar kritiserades Plumridge i beska ordalag i det engelska parlamentet. Krimkriget var det första kriget varifrån tidningspressens rapportering nådde till allmänheten. Den allmänna opinionen matades av färggranna skildringar, speciellt i den illustrerade pressen. Både den engelska och franska pressen presenterade Finland och dess kuster för den europeiska befolkningen.

I Gamlakarleby lyckades den lokala befolkningen genom en listig plan motstå engelsmännens anfall och undvika förstörelse.

Figur 2. Ett upprop (på engelska!) från "brandamiralen" Plumridge till befolkningen i Uleåborg: "Om de hjälpte de ryska trupperna skulle de behandlas som fiender."

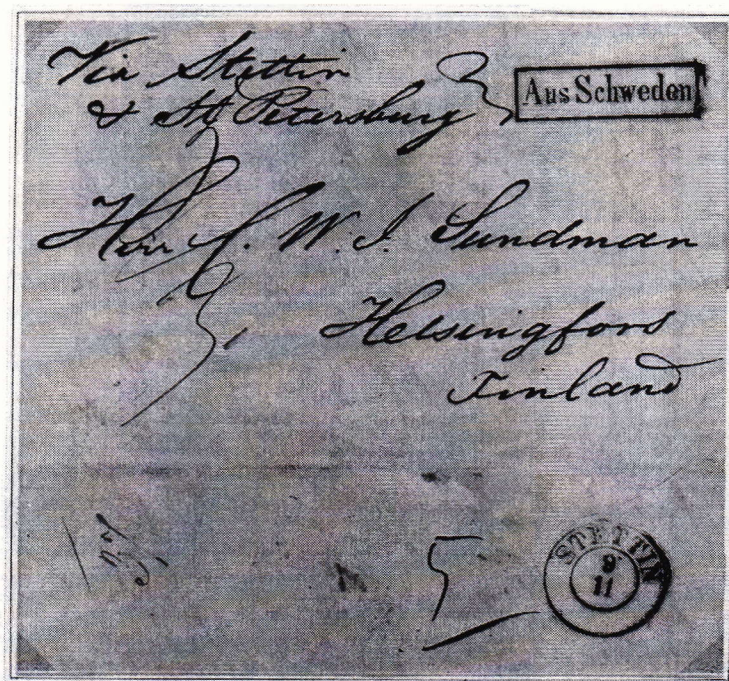
I Kingelins brevarkiv i Åbo finns ett brev som via St. Petersburg i juli anlänt från en affärsförbindelse i Hamburg som beklagar sig över engelsmännens framfart i Österbotten: *"Sådant kan icke gillas av en förnuftig människa. Vi få hoppas att denna grufliga krigs olycka må snart taga slut, men tyvärr vi få frukta att blifva bedragen i vårt hopp"*.

POSTGÅNGEN STOPPAS

När kriget brett ut sig till Östersjön var postgången mellan Sverige och Finland i fara. I maj 1854 stoppade engelska örlogsmän flera gånger postbåtarna på Ålands hav.

I maj rapporterade Grisslehamns postkontor upprepade gånger till Kungl. Poststyrelsen att postbåten från Grisslehamn till Eckerö blivit prejad av engelsmän som öppnade posten och läste den. Postmästaren anhöll om vidare direktiv för postgången.

Även den finska båten från Eckerö blev kapad av engelsmännen och postmästaren antog att ingen post mera var att förvänta från Åland. Han frågade därför om det var möjligt att för rapporter som rörde postgången använda den elektriska telegrafan som just blivit färdig. I stället för de på svenska utskrivna postpassen, ett språk som engelsmännen inte förstod, anhöll postmästaren att postpass på engelska skulle utfärdas att åtfölja posten.

Figur 3. Ett brev från Stockholm till Helsingfors under Krimkrigets dagar som befordrats den långa vägen via Stettin och St Petersburg.

Den 8 juli avgick den svenska postbåten till Eckerö, men när den hunnit två tredjedelar av sträckan blev den prejad av en engelsk fregatt, vars besättning bröt upp posten, varefter den återlämnades. Båten gick sedan tillbaka till Grisslehamn med hälsningar att ingen post längre fick sändas till Åland.

I Kungl. Post Styrelsens cirkulär av den 10 juli till alla postkontoren i Riket meddelas att all post till Finland och Ryssland hädanefter bör sändas över Haparanda och karteras på detta postkontor, om inte avsändaren genom anteckning på brevet fordrar expediering på annan väg.

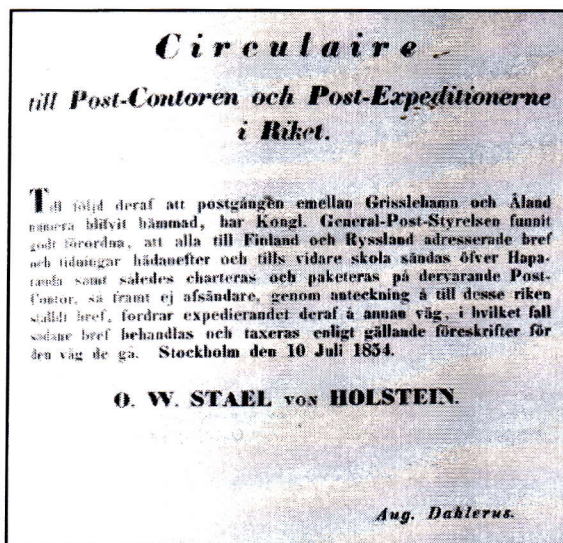
De i cirkuläret nämnda andra vägarna torde ha varit landvägen över Danmark och Preussen eller sjövägen till Stettin och därifrån landvägen vidare till Finland.

Kejserliga Post Direktionen i Helsingfors gav den 18 juli ut ett liknande cirkulär där det konstateras att *"Till följe af H. Exc. Herr Tjenstförrättande General Gouverneurens förordnande af den 5/17 innevarande Juli befordras posten ifrån Finland till Sverige tills vidare endast öfver Torneå och Haaparanta"*.

Att postrutten via Haparanda och Torneå användes flitigt visar bl.a. många brev i Kingelins brevarkiv. Brev från Stockholm har i flesta fall påskriften *"via Haparanda"* eller *"öfver Haparanda"*.

Den 21 juli meddelade Kejserliga Post Direktionen i Helsingfors att det är tillåtet att sända penningremitter med posten till Åland, men utan assurans, och utan att man kunde påräkna ersättning om de gick förlorade. Detta visar att posten till Åland ännu var i gång, trots blockaden.

De allierade koncentrerade sig snart på att anfälla de stora fästningarna i Östersjöområdet, främst Reval, Sveaborg och Bomarsund på Åland.

Figur 4. Cirkulär 10 juli 1854.

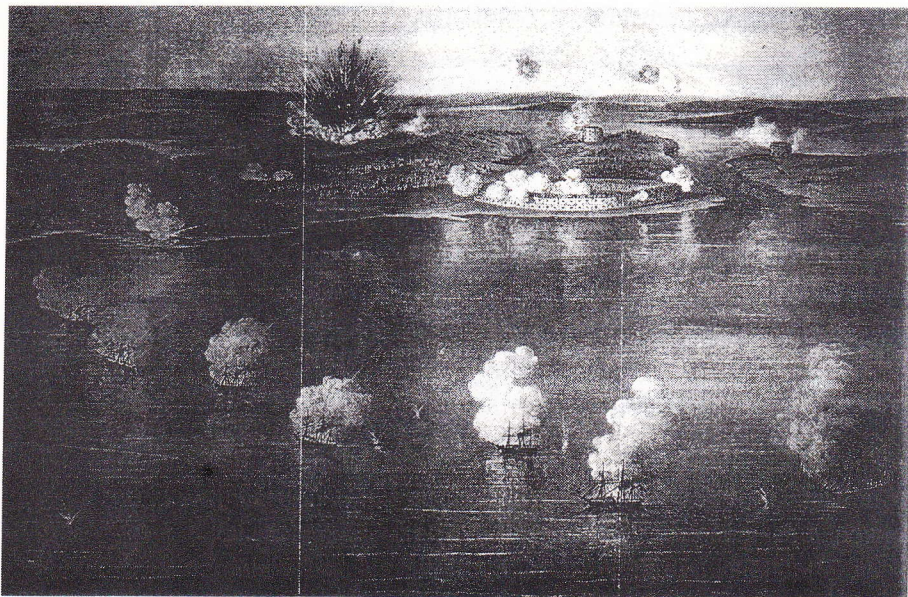
BOMARSUND FALLER

Bomarsund, som man på 1830-talet hade börjat bygga som en skyddad stödjepunkt för den ryska flottan, blev föremål för ett massivt anfall. Den halvfärdiga fästningen sattes i stridsberedskap på våren och sommaren 1854.

Den 8 augusti 1854 landsteg 12 000 franska soldater vid Bomarsund. Det egentliga angreppet inleddes den 13 augusti med stark eldgivning. Även engelska och franska flottenheter deltog i bombardemanget.

De anfallande trupperna hade framgång och redan den 16 augusti beslöt fästningens kommandant Bodisco att kapitulera. Hela den ryska garnisonen fördes i fångenskap till England och Frankrike. Segrarna förstörde hela befästningsverket i september genom sprängning.

I det lilla samhället Skarpans, som vuxit upp utanför de egentliga fästningsmurarna, fanns även ett postkontor. Detta postkontor hade flyttats till Skarpans från Kastelholm 1842 på anhållan av militärbefälet på befästningen. Omedelbart när de allierades flottstyrka visade sig utanför Bomarsund flyttades postkontoret till Mångstekta. När landstigningen av de franska trupperna begynte den 8 augusti flyttade postmästaren kontoret till Kumlinge för en kort tid. Därefter var postkontoret på Eckerö det enda postkontoret på Åland ända till början av 1856. Det året inrättades tre nya postkontor i Finland. Ett av dem var Skarpans.

Figur 5. Bomarsund bombarderas.

Boisman berättar så här: "Det f.d. å Skarpans fästning sattes åter i verksamhet, men förflyttades till Kastelholm, efter hvilken ort det jemväl skulle benämnas, hvarom samt att dess verksamhet skulle vidtaga den 1 Sept. 1856 beaktgjordes genom Circ. af 13 Juni 1856".

När hösten kom fortsatte den engelsk-franska flottan sin blockad, men småningom började de allierade befara att isläget skulle börja besvära och de seglade småningom hemåt.

POSTTRAFIKEN ÅTERUPPTAS

Så snart fienden hade försvunnit från farvattnen fortsatte posttrafiken mellan det finländska fastlandet och Åland. I ett cirkulär av den 11 oktober meddelar Kejsrerliga Post Direktionen i Helsingfors att dubbel veckopost åter skall öppnas på Åland den 14 oktober och att penninge remisser kan medsändas.

Circulaire:

Sam, jemlikt Hans Excellens K. f. General-
Gouverneurens till K. H. g. aflämnade Skrifvelse af
den ^{28. september} 10. innevarande Oktober. Dubbel veckopost åter
skall öppnas med Åland; ja kommer jagde
hoffgång att vidtaga med Lördagen den 14. inne-
varande månad; hvilket till vederbörande
Herrar Postförvaltarens kännedom och iakttag-
gande härigenom meddelas med erinran till-
ka att öfver penninge- remisser kunna med
dena post befordras; dock utan ansvarighet
å Postverkets sida i fall af medlens möjliga
bortkomst. Helsingfors, å Kejsrerliga Post-
Direktionen, den 11. Oktober 1854.

Alexander Wulffert.

Figur 6. Cirkulär 11 oktober 1854.

I november återupptogs även posttrafiken över Ålands hav. I ett den 30 oktober daterat cirkulär meddelar Kejsrerliga Post Direktionen att postgången över Ålands hav skall återupptas den 13 november. I december kunde ett tidigare förbud mot att sända registrerade postförsändelser på rutten återkallas.

Under vintern kunde posttrafiken över Ålands hav hållas öppen med hjälp av isbåtar och slädar.

Den förödelse som de allierade hade åstadkommit i städerna längs Bottniska viken oroade myndigheterna i Finland. Därför sände postdirektören Alexander Wulffert den 28 april 1855 ett cirkulär till postförvaltarna med följande innehåll:

"Till postförvaltaren

Jemlikt Hans Excellence Herr General Gouverneurens till mig i ämnet afåtne skrifvelse, anbefalles och tillåtes Herr Postförvaltaren att i händelse af ett fiendtligt infall å orten och om Postkontoret hotas af öfverhängande fara, då och endast i allra högsta nödfall, förflytta sig med Postkontoret, dess öfriga personal, Kassa och de mäst nödvändiga outhärligaste tillbehör, inåt landet på tillräckligt afstånd från sjökusten, dock i förhållande till hvad postkommunikationerne fordra, hvarjemte det åligger Herr Postförvaltaren att enär en slik flyttning af Postkontoret blifver nödig, därom såväl till mig som och till vederbörande Länestyrelse å orten genast inrapportera med tillkännagifvande af stället dit Postkontoret blifvit förlagt. Och som det icke vore öfverflödigt att på för hand vara betänkt uppå hvarest Postkontoret lämpligast och för största säkerhet i thy fall borde förläggas, anmodas Herr Postförvaltaren ju förr dess hellre hos mig och ortens Gouverneur förslagsvis uppgifva det eller de ställen som för Postkontorets tilltänkta interimis placering kunde anses tjenlige."

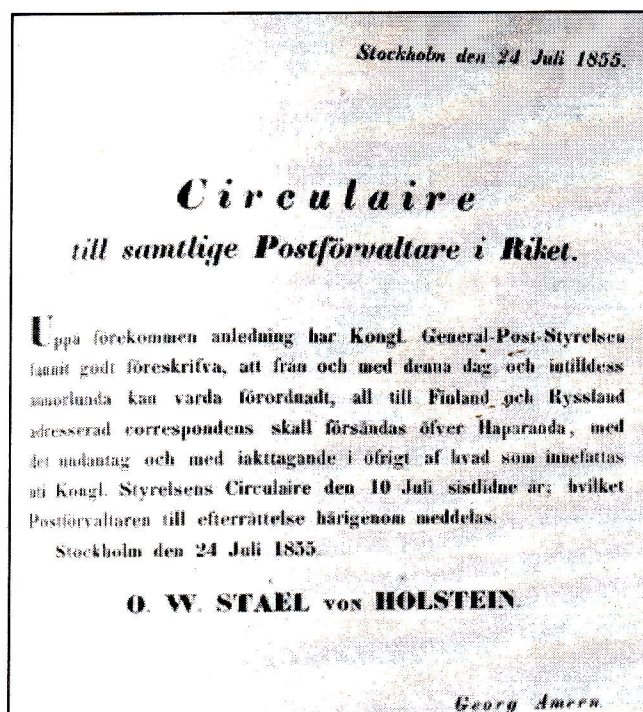
I Finland utarbetades även under vårens lopp 1855 detaljerade planer för en alternativ postbefordring längs trygga omvägar om fienden skulle landstiga. En tillfällig postkarta med dessa nya rutter framställdes. Dessa åtgärder visade sig dock vara onödiga eftersom de allierade inte gjorde några större landstigningsförsök.

DE ALLIERADES BLOCKAD FORTSÄTTER

Däremot närmade sig den allierade flottstyrkan Finlands sydkust. Ingen "*brand-amiral*" fanns dock med. En större engelsk flottstyrka leddes av amiral Dundas och för en mindre fransk styrka förde amiral Penaud befälet. De allierades örlogsmän drevs nu alla med både ångkraft och segel medan de året innan i huvudsak varit segeldrivna.

I juni förstörde engelsmännen Svensksund nära Kotka och i juli var det Svartholms tur utanför Lovisa.

I Sverige meddelade Kungl. Generalpoststyrelsen i ett cirkulär den 24 juli 1855 till alla postkontor i Riket att all post till Ryssland och Finland skall sändas över Haparanda.

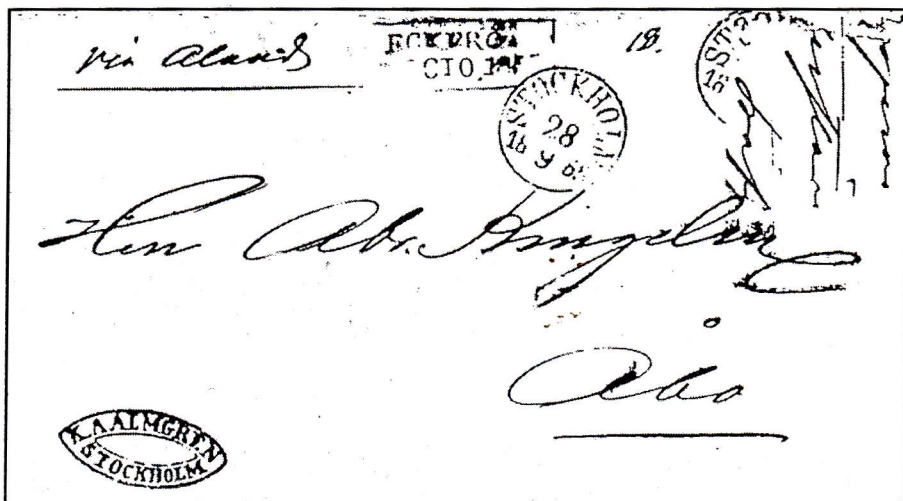
Figur 7. Cirkulär 24 juli 1855.

Postdirektör Wulfferts cirkulär är daterat den 31 juli. Han meddelar å sin sida att posten till Sverige endast kan sändas över Torneå/Haparanda samt att "*bref till Åland kunna nu icke med posten förskaffas*".

PRIVAT POSTBEFORDRAN

Flera handelshus i Stockholm hade dock redan på försommaren i samarbete planerat en på privat väg fungerande postbefordran. Breven, som i regel var frimärkta med 4 sk.bco, skulle lämnas in på postkontoret i Stockholm för att sedan som inlandspost befordras till Roslagen. Om detta skedde till Norrtälje, Vaddö eller Grisslehamn finns det inte belägg för.

Det stora brevunderlag som nu kunnat genomgå från detta skede påvisar däremot klart att en blockadbrytande båtbefordran sedan skett efter postens ankomst. Breven befordrades, som det verkar, med stor regelbundenhet till Eckerö. Där inlämnades de på postkontoret och karterades för avgång till Åbo, och eftertaxerades för den finska sträckan.

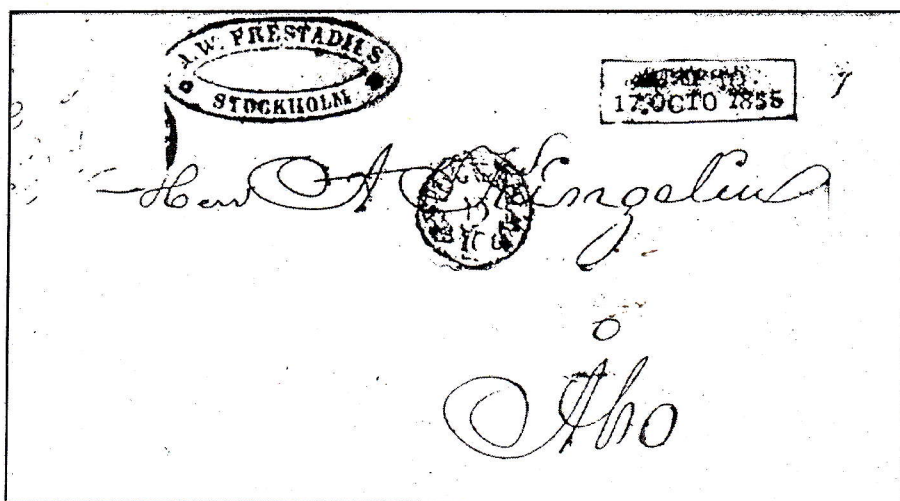

Figur 8. Ett av de många breven ur det Kingelinska arkivet, som befordrats med den blockadbrytande postföringen hösten 1855. Det här är avsänt av handelshuset K.A. Almgren i Stockholm 28.9 1855. Att frimärket avlägsnats från försändelsen - liksom från åtskilliga andra ur samma arkiv från den här epoken - får tillskrivas tidigare generationers "samlariver".

Hur betalning etc. skett för överfarten till Eckerö framgår inte av till buds stående källor. Däremot är det klart att det är fråga om korrespondens från på den tiden kända handelshus i form av affärsbrev, fakturor etc.

Av de bevarade brevframsidorna får man den uppfattningen att "*blockadbrytarpostgången*" var något man mycket väl kände till också på postkontoret i Stockholm. Breven var fullt adresserade till Finland när de lämnades in och avstämplades, men portot var avsett för befordran inom Sverige. Det kända Löffströmska klippet med 20 sk. bco frankering kan anses vara ett undantag i denna hantering.

Befordringen från Stockholm till Åbo tog som regel åtta dagar. Motsvarande tid över Haparanda var 13-14 dagar.

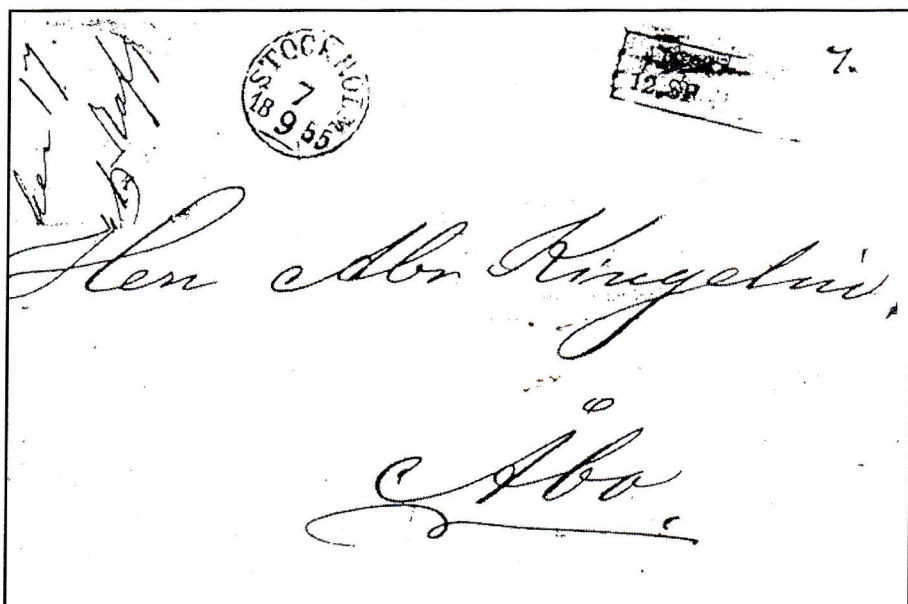

Figur 9. Ett affärsbrev, som hänför sig till den s.k. "*blockadbrytarpostgången*". Det är avsänt av A.W. Frestadius och avstämplat i Stockholm den 12 oktober 1855. Det har, efter att ha privatbefordrats över Ålands hav, nått Eckerö den 17 oktober. Där har det inlämnats på postkontoret för vidarebefordran längs den ordinarie postvägen över Vinkkilä till Åbo.

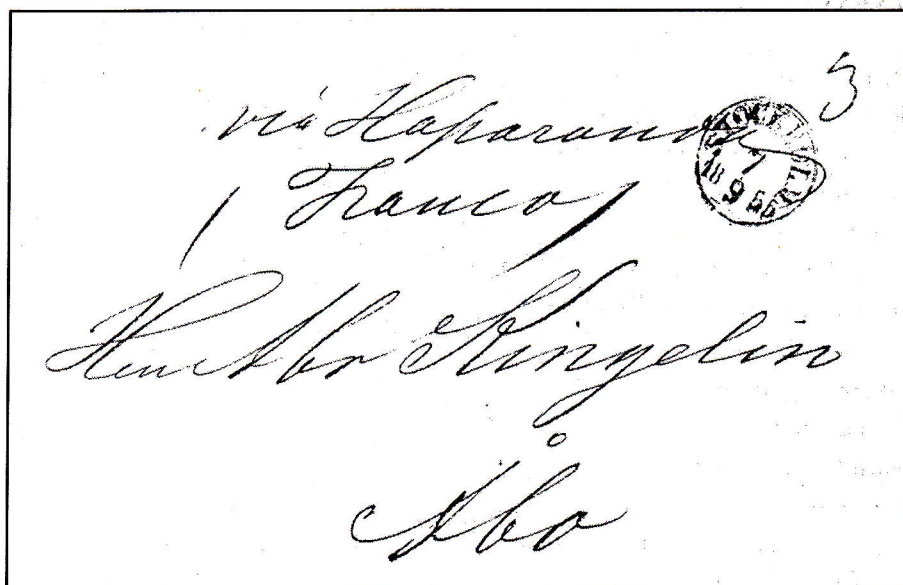
Även om skriftliga belägg inte kunnat påträffas så är det uppenbart att man på svenskt postmannahåll, och då inte minst vid postkontoret i Stockholm, varit helt medveten om den här brevbefordringsmöjligheten till Finland "*vid sidan om*" under senare hälften av blockadåret 1855. I det, även på den tiden neutrala Sverige, såg man diplomatiskt "*mellan fingrarna*" till gagn för handelsförbindelserna och förbindelserna även i övrigt länderna emellan.

I det Kingelinska arkivet kan följande handelshus dokumenteras ha använt sig av den här privata befordringen under blockadtiden: A.W. Frestadius, Carl O. Levertin, K. Almgren, C. Lloyd Bergen och C. A. Lindblom.

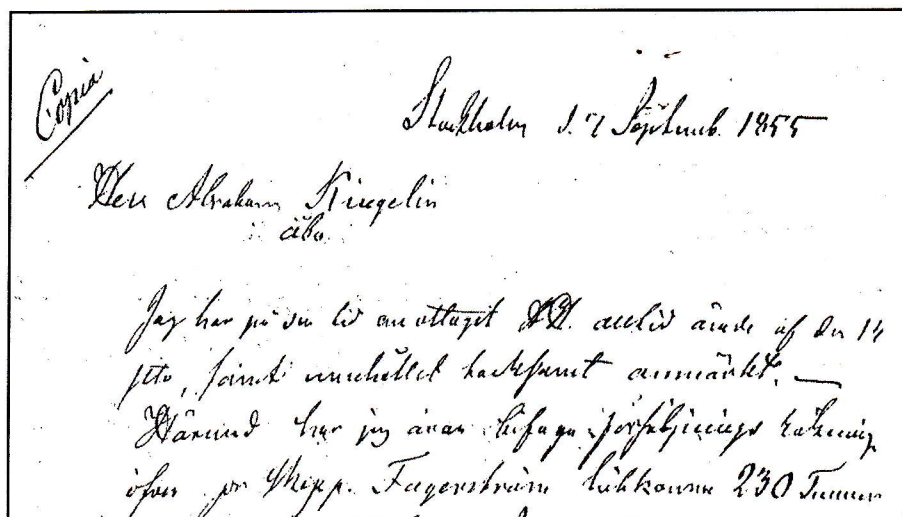
Under blockadtiden sändes för säkerhets skull likalydande brev både via Åland och via Haparanda. På en del av dubbelbreven kan man finna anteckningen "*Copia*".

Figur 10. Ett av två brev med samma avsändare och mottagare och likalydande innehåll, båda postade den 7 september 1855 i Stockholm. Det här har befordrats längs "*blockadbrytarlinjen*" över Eckerö, medan det som avbildas på nästa sida gått den påbjudna vägen över Haparanda.

Figur 11. Brevet som gått via Haparanda.

Figur 12. Övre delen av dublettbrevet via Haparanda den 7 september 1855 med påteckningen "Copia".

ANFALLET PÅ SVEABORG

Den 8 augusti 1855 kunde invånarna i Helsingfors åter från utsiktbergen skåda hur de allierades armada förberedde sig för ett bombardemang av fästningen Sveaborg.

Den 9 augusti inleddes bombardemanget. Under flera dagars tid besköts fästningen av de allierades flottstyrka. Trähus och vedförråd brann upp, murarna sviktade, men Sveaborg stod sig.

Till en början utbröt panik i Helsingfors, men småningom insåg man att de allierade endast koncentrerade sig på Sveaborg och lämnade själva staden i fred.

På Finlands västkust anfölls Raumo och Nystad samt senare på hösten även Jakobstad, dock utan större förödelse.

De allierade fortsatte sin blockad med full intensitet hela sommaren och patrullerade i Östersjön, Finska viken och Bottniska viken.

Hamnarna på Finska vikens sydkust bevakades av franska flottenheter. I ett brev som den 7/19 oktober avsändes från Reval till Helsingfors konstaterar brevskrivaren att *"Jag väntar nu endast att den onde fienden måtte aflägsna sig från våra farwatten, här och där har han väl redan börjat jemka sig hemåt men ännu ligger wid Nargö östra udde 4 Linie Skepp, 1 Rangskepp (3 deckare), 2 mindre ångare, 9 cofferd i transp: i allt 16 st. Hade wi fått snö och kallt skulle väl Packet draga hädan, ty för bägge artiklar är fransosen ömtålig...."*

I ett P.S. tillägger brevskrivaren *"Just i dag för ett år sedan aflägsnade sig fientliga flottafdelningen från Nargö och den 15. war fartyg från Hfors och andra orter inlupna i vår hamn - i år tyckes de wela dröja längre med blockaden"*.

FIENDEN FÖRSVINNER, POSTTRAFIKEN ÅTERUPPTAS

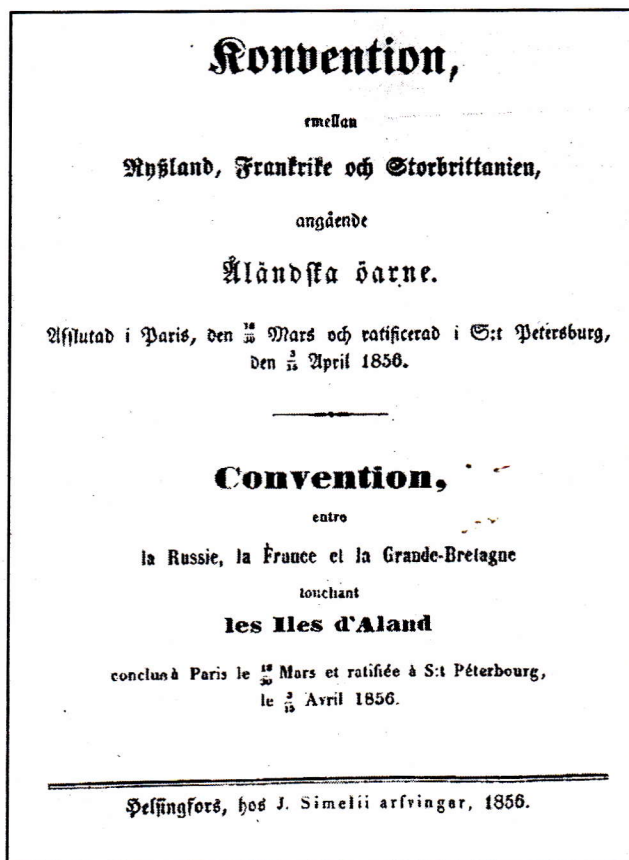
Men vintern kom och de allierades flottstyrka styrde hemåt mot behagligare vatten. Därmed kom även posttrafiken mellan Sverige och Finland över Åland åter i gång. I ett cirkulär daterat den 28 november 1855 meddelar postdirektör Wulffert att posten över Åland *"kommer i förut vanlig ordning att åter vidtaga med den 1. instundande December"*.

I mars 1855 hade kejsar Nikolaj helt oväntat avlidit i St. Petersburg endast 58 år gammal.

Den nye kejsaren Alexander II uppfattades som en fredsivrare som inte brydde sig om faderns prestigekrav. Ett avgörande nederlag på Krim, Sevastopols fall i början av september, påskyndade behovet av fred.

Det dröjde dock ända till den 30 mars 1856 innan ett fredsavtal kunde undertecknas i Paris. De allierade hade uppnått ett mål, att hindra Rysslands världs-herravälde.

I fredsfördraget ingick bl.a. ett villkor om att Ryssland måste förbinda sig att inte på nytt befästa Ålandsöarna, som förklarades som demilitariserat område.

Figur 14. Ålandskonventionen, som var ett resultat av fredsslutet i Paris, lade grunden till Ålandsöarnas speciella status.

Källor:

Helsingfors, Riksarkivet: Post- och telegrafstyrelsens arkivmaterial.
 Stockholm, Postens Centralarkiv: Kungl. Generalpoststyrelsens registratur.
 Åbo, Landskapsarkivet: Handelshuset Kingelins brevsamling.

Litteratur:

- Boisman, Alexander W., Historik öfver finska postförvaltningen. Helsingfors 1895.
- Bomarsund-Prästö delgeneralplan, del 1: Inventeringar. Mariehamn 1991.
- Darmark, S., Bomarsunds befästningar. Mariehamn 1995.
- Dromberg, D. A., Ångfartygspost i Östersjöområdet 1839-1875. Raumo 1981.
- Helsingfors Tidningar*, 1854 och 1855.
- Karlberg, Gustav, Posten på Åland fram till 1870-talet (*Luppen* 1974:1)
- Kaskimies, Einari, Posti- ja lennätinlaitos. Helsingfors 1937.
- Klinge, Matti, Finlands historia, 3. Helsingfors 1996.
- Nurmio, Yrjö, Suomen postilaitoksen historia 1638-1938. Helsingfors 1938.
- Osmonsalo, Erkki K., Suomen historian käsikirja, 2. Borgå 1964.
- Pietiäinen, Jukka-Pekka, Suomen postin historia, 1. Helsingfors 1988.
- Saarinen, Björn-Eric, Suomen Itämerenposti (*Suomen Postimerkkilehti* 1960:3)
- Stenberg, Karl-Erik, Bomarsund, Skarpans postkontor och engelska flottan (*Nordisk Filateli* 1968:10)
- Stenberg, Karl-Erik, Hur gick breven under Krimkriget? (*SFF-Filatelisten* 1996:10)
- Wilén, Broge, Eckerö post- & tullhus. Jönköping 1988.